

บทคัดย่อ

ทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลไทยเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็วหลังจากการพัฒนาอวนลากอวนรุน ในช่วงปี พ.ศ. 2503–2515 มีการทำประมงเกินศักยภาพสูงสุดของการผลิตนับแต่ปี พ.ศ. 2516 เรือประมงพาณิชย์ออกทำประมงนอกน่านน้ำไทย การประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะ 200 ไมล์ทะเลทำให้ส่วนหนึ่งต้องกลับเข้ามาทำประมงในทะเลไทยในช่วงปี พ.ศ. 2516–2528 ทรัพยากรประมงยิ่งเสื่อมโทรมลง ในช่วงปี พ.ศ. 2529–2536 ชาวประมงที่ยังทำประมงในทะเลไทยดัดแปลงเครื่องมือประมงให้จับสัตว์น้ำได้มากขึ้น เรือที่ทำประมงนอกน่านน้ำไทย มีทั้งที่ทำสัญญาถูกต้องและที่รุกล้ำแหล่งประมงของประเทศเพื่อนบ้าน มีเรือที่ทำประมงนอกน่านน้ำไทยรวมประมาณสี่พันลำ ในช่วงปี พ.ศ. 2537–2554 เรือที่ทำประมงนอกน่านน้ำไทยเพิ่มขึ้นกว่าเท่าตัว ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรประมงในน่านน้ำไทยทำให้เรือขนาดความยาว 18 เมตรขึ้นไปไม่สามารถทำประมงได้คุ้มทุนในทะเลไทย กว่าสองในสามของเรือที่มีเครื่องยนต์ในเรือทำประมงนอกน่านน้ำไทย ผลจากการทำประมงทะเลที่เพิ่มขึ้น มาจากการทำประมงนอกน่านน้ำไทยเป็นสำคัญ เรือประมงขนาดเล็กทั้งที่มีเครื่องยนต์ในเรือและนอกเรือไม่มีทางเลือกและยังต้องทำประมงในทะเลไทยที่ทรัพยากรประมงเสื่อมโทรมลง

ความรู้ที่ผ่านมายืนยันการลงแรงทำประมงเกินระดับที่เหมาะสม โดยเฉพาะในอ่าวไทยและเสนอให้ลดการลงแรงทำประมงลง เครื่องมือที่ควรลดลง คือ อวนลากและอวนรุน กรมประมงมีแนวคิดที่จะลดจำนวนเรืออวนลากอวนรุนลงด้วยการซื้อเรือคืน แต่มีปัญหาการควบคุมจำนวนเรือ จึงยังไม่สามารถนำแนวคิดนี้มาปฏิบัติได้ ยังมีการศึกษาที่ประเมินความสูญเสียที่เกิดจาก

การใช้วนตาที่ติดสัตว์น้ำวัยอ่อนขึ้นมาใช้ในรูปแบบปลาเบ็ด และการศึกษาการจัดการประมงเชิงชุมชนเพื่อการจัดการประมงในพื้นที่อย่างมีส่วนร่วม

ความขัดแย้งที่เกิดจากการเข้าใช้ทรัพยากรประมงมีทั้งความขัดแย้งระหว่างชาวประมงที่ใช้เครื่องมือประมงต่างๆ กัน เช่น อวนลาก อวนรุน อวนปลากะตัก ลอบปูที่พบได้ กับเครื่องมือประมงที่ใช้โดยประมงพื้นบ้าน ความขัดแย้งระหว่างประมงพาณิชย์และประมงขนาดเล็ก การใช้ปลาเบ็ดในอุตสาหกรรมปลาป่น และความขัดแย้งระหว่างผู้ค้าสัตว์น้ำกับชาวประมง กรมประมงมักจะใช้มาตรการจัดการประมงที่มีผลฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำและยังไม่สามารถควบคุมการลงแรงทำประมงให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมได้ สำหรับประมงขนาดเล็กมีการส่งเสริมให้ใช้การจัดการเชิงชุมชนเข้ามาดูแลให้มีทรัพยากรไว้ใช้ได้อย่างยั่งยืน

นโยบายรัฐให้ความสำคัญแก่การพัฒนาการประมงเพื่อทำรายได้จากการส่งออก เมื่อทรัพยากรประมงเสื่อมโทรมลง รัฐหันมาฟื้นฟูทะเลไทยนับแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545–2549) แผนแม่บทการจัดการประมงทะเลไทย (พ.ศ. 2552–2561) ให้ความสำคัญแก่การจัดการประมงอย่างบูรณาการ โดยกรมประมงร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดยชุมชนประมงมากขึ้น

ประเด็นวิจัยที่ควรให้ความสนใจเรียงลำดับความเร่งด่วนจากมากไปหาน้อย ได้แก่ (1) ด้านอุปทาน ทั้งสถานะทรัพยากร การลดการลงแรงทำประมง การย้ายแรงงานออกจากภาคประมง แรงงานต่างด้าวที่ใช้ และการพัฒนาเครื่องมือประมง (2) ด้านอุปสงค์ ได้แก่ อุปสงค์และมาตรการการค้าในตลาดปลายทางโลจิสติกส์ รวมทั้งระบบตลาดและโซ่อุปทานสินค้าประมงในประเทศ โดยให้ความสำคัญมากขึ้นแก่การพัฒนาสินค้ามูลค่าเพิ่ม (3) การพัฒนาองค์กรชุมชน

ด้วยการพัฒนากลุ่มประชากร การใช้ทฤษฎีเกมสัดความขัดแย้งและหาแนวทางสร้างความร่วมมือ และการวิจัยนเวศวิธีสำหรับการประมงในพื้นที่ (4) การประมงนอกน่านน้ำไทย ทั้งในน่านน้ำรัฐชายฝั่งอื่นและในน่านน้ำสากล ตลอดจนการทฤษฎีเกมส์ศึกษาแนวทางเจรจาการทำประมงนอกน่านน้ำไทย (5) การวิจัยเชิงนโยบาย เพื่อประเมินความคุ้มค่าของมาตรการการบริหารจัดการประมงทั้งที่เป็น Command and control และที่ใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ ตลอดจนแนวทางนโยบายประมงนอกน่านน้ำไทย ทั้งนี้ควรให้ความสำคัญแก่งานวิจัยสหวิทยาการอย่างบูรณาการ

คำสำคัญ : ทรัพยากรสัตว์น้ำ การทำประมงทะเล การจัดการประมง ความรู้ นโยบายรัฐ ประเด็นวิจัย